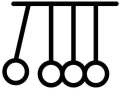

**Ticari Diplomasinin
Uygulamadaki Görünümü:
Üst Düzey Ziyaretler, Gelişmekte Olan
Piyasalarda Doğrudan Yabancı
Yatırım (DYY) Girişleriyle
İlişkili midir?
Türkiye ve Katar Örneği**

POLITICS

Egemen Gürses

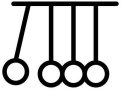
Özet

Mevcut literatür, gelişmekte olan piyasalara yönelik Doğrudan Yabancı Yatırım (DYY) akımlarının esas olarak pazar büyüklüğü, hukukun üstünlüğü ve kurumsal istikrar gibi ekonomik faktörler tarafından belirlendiği konusunda genel bir uzlaşıya sahiptir. Ampirik çalışmalar ağırlıklı olarak bu makro düzey kurumsal etkenlere odaklanırken, ticari diplomasi üzerine yapılan son araştırmalar, özellikle otoriter siyasal rejimlerde, devlet yetkililerinin dâhil olduğu etkileşimlerin ekonomik aktörlere görünür ve güçlü güven sinyalleri gönderdiğini ortaya koymaktadır. Üst düzey ziyaretlerin, yatırımcıların ekonomik ilişkilerin arkasındaki siyasal taahhüdü daha net biçimde algılamasını sağladığı göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışma lider ziyaretlerinin Türkiye ve Katar tarafından bürokratik engelleri aşmak ve sermaye akımlarını tetiklemek amacıyla kullanılan kritik bir strateji olduğunu savunmaktadır. Ampirik bulgular, siyasal oynaklığın genel olarak yabancı sermayeyi caydırmasına karşın, üst düzey diplomatik ziyaretlerin tutarlı bir şekilde dokuz aylık bir zaman gecikmesiyle DYY girişlerini anlamlı ölçüde artırdığını göstermektedir. Ayrıca bu ilişki, 2017 Körfez Ablukası ya da Türkiye'nin 2018 kur şoku gibi jeopolitik türbülans dönemlerinde daha da güçlenmekte; bu dönemlerde siyasal uyum, kurumsal güvencelerin yerini almaktadır. Bu bulgular, lider ziyaretlerinin kriz zamanlarında ekonomik dayanıklılığı artırmak için stratejik bir araç olarak kullanıldığını vurgulamakta ve Orta Doğu'da yabancı yatırımların politik ekonomisine ilişkin literatüre katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ticari Diplomasi, Üst Düzey Ziyaretler, Türkiye-Katar İlişkileri, DYY, Sinyalleşme Teorisi.

Giriş

Bu rapor, üst düzey diplomatik angajmanın Doğrudan Yabancı Yatırımları (DYY) çekmede kurumsal istikrarın yerini alıp alamayacağını incelemektedir. Bu soru, geleneksel iktisadi teorilere meydan okumakta ve uluslararası yatırım dinamiklerine dair yeni içgörüler sunmaktadır. Bu amacı gerçekleştirmek için, 2010–2025 döneminde Türkiye ile Katar arasındaki stratejik ortaklık temel bir vaka çalışması olarak ele alınmaktadır. Dunning (1980) ve North (1990) gibi çalışmaların şekillendirdiği geleneksel ekonomik literatür, siyasal oynaklığın yüksek ve hukukun üstünlüğünün zayıf olduğu piyasaların yatırımcıları genellikle caydırdığını ileri sürmektedir. Ancak bu çerçeve, diplomatik bağların bu tür endişeleri gölgede bıraktığı Türkiye–Katar örneğiyle çelişmektedir. Nitekim son on yılda Türkiye'nin yaşadığı kur şoklarına ve bölgesel risklere rağmen Katar kaynaklı sermaye girişleri artış göstermiştir. Bu durumun çarpıcı bir örneği 2018 döviz krizi sırasında yaşanmıştır: Batılı sermaye Türkiye piyasasından çıkarken, Katar Türkiye'ye 15 milyar dolarlık doğrudan yatırım paketi taahhüt etmiş ve bölgesel türbülans ortamında ekonomik istikrarın sürdürülmesinde diplomatik ilişkilerin benzersiz rolünü ortaya koymuştur. Bu rapor, söz

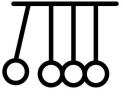
konusu sermaye girişlerinin temel itici gücünün, Yüksek Düzeyli Stratejik Komite aracılığıyla kurumsallaşan “ticari diplomasi” mekanizması olduğunu savunmaktadır.

Veriler belirgin bir örüntüye işaret etmektedir: Diplomatik destek yalnızca sembolik değil, aynı zamanda fiilî bir finansal güvence işlevi görmektedir. Türkiye’nin karşı karşıya kaldığı ekonomik zorluklara rağmen Katar yatırımlarının istikrarlı biçimde devam etmesi bu durumu doğrulamaktadır. Küresel DYY girişleri Türkiye’ye yönelik Kredi Temerrüt Takası (CDS) primleriyle birlikte dalgalanırken, Katar yatırımlarının büyük diplomatik zirvelerin ardından bu risk göstergelerini büyük ölçüde bertaraf ettiği gözlemlenmektedir. Bu rapor, otoriter rejimlerde liderler arası etkileşimlerin Spence’in (1973) “sinyal etkisi” çerçevesinde belirli yatırımcılar için algılanan riskleri azalttığını ve bürokratik engellerin aşılmasını sağladığını ileri sürmektedir.

Rapor, ilk olarak gelişmekte olan piyasalarda “siyasal sinyallerin” nasıl “kurumsal güvencelerin” yerini alabildiğine ilişkin kuramsal tartışmaları ele almaktadır. Ardından, 2017 Körfez Ablukası ve 2014 yılında Yüksek Düzeyli Stratejik Komite’nin kurulması gibi kritik dönüm noktalarına odaklanarak Türkiye–Katar ilişkilerinin tarihsel gelişimini incelemektedir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nın (TCMB) aylık Ödemeler Dengesi verilerinin, 20 cumhurbaşkanlığı ziyaretiyle oluşturulan bir zaman çizelgesiyle karşılaştırmalı analizi, diplomatik ziyaretlerin hangi aşamada fiilî sermaye akımlarına dönüştüğünü ortaya koymaktadır. Bu analiz, diplomatik temasların ne zaman ve nasıl somut yatırım girişlerine dönüştüğünü ve bu dönüşümü mümkün kılan temel mekanizmaları görünür kılmaktadır. Son bölüm ise, üst düzey ziyaretlerin Türkiye gibi ülkeler için kriz dönemlerinde ekonomik dayanıklılığı artıran başlıca araçlardan biri hâline geldiğini vurgulayarak temel bulguları özetlemektedir.

Tarihsel Bağlam

Türkiye ile Katar arasındaki tarihsel yakınlaşma, özellikle son on yılda, standart bir diplomatik nezaketten yapısal bir karşılıklı bağımlılığa doğru evrilmiştir. Türkiye’nin Körfez İşbirliği Konseyi’ne (KİK) üye diğer ülkelerle ilişkileri tarihsel olarak dalgalı ve konjonktürel bir seyir izlerken, Ankara–Doha ortaklığı derinleşen ve istikrarlı biçimde ilerleyen kendine özgü doğrusal bir hat izlemiştir. Bu dönüşüm, Arap Baharı sürecinde şekillenen ortak jeopolitik akıl yürütme ile başlamış; Yüksek Düzeyli Stratejik Komite (YDSK) gibi kurumsal mekanizmalar ve kriz yönetimine yönelik ekonomik paketler aracılığıyla pekiştirilmiştir.

Arap Baharı (2011–2014)

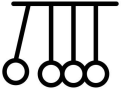
Yakınlaşmanın ilk tetikleyicisi, 2011 yılında başlayan Arap Baharı sürecinde yaşanan bölgesel sarsıntılar olmuştur. Körfez’de statükoyu koruyan güçler olan Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri’nin (BAE), halk ayaklanmalarını monarşik istikrar açısından varoluşsal bir tehdit olarak algılamasına karşın, Türkiye ve Katar değişim yanlısı dış politikalar benimsemiştir. Bu çerçevede her iki ülke de Mısır’da Müslüman Kardeşler’le bağlantılı Mursi hükümetine, Suriye’de Esad karşıtı muhalif gruplara ve Tunus’taki benzer hareketlere siyasi, lojistik ve mali destek sağlamıştır.

Ancak bu ortak ideolojik duruş, önemli bir stratejik maliyeti de beraberinde getirmiştir. 2013 yılında Mısır’da gerçekleşen askerî darbe ve Suriye’de Esad rejiminin ayakta kalması sonrasında, hem Ankara hem de Doha diplomatik yalnızlıkla karşı karşıya kalmıştır. Türk dış politikasında bu dönem “Değerli Yalnızlık” olarak tanımlanmıştır. Bu koşullar altında iki ülke, yükselen Suudi Arabistan–BAE eksenine karşı birbirini destekleyebilecek neredeyse tek ortak konumuna gelmiş; böylece iş birliği bir tercih olmaktan çıkıp jeopolitik bir zorunluluğa dönüşmüştür.

Kurumsallaşma: Yüksek Düzeyli Stratejik Komite (2014)

Türkiye ve Katar, geçici ve duruma bağlı iş birliğinin taşıdığı risklerin farkına vararak, Aralık 2014’te ilişkilerini kurumsallaştırma yoluna gitmiştir. Türkiye ile Katar arasındaki üst düzey diyalog ve iş birliğine kurumsal bir zemin oluşturmak amacıyla tesis edilen Yüksek Düzeyli Stratejik Komite (YDSK), her yıl düzenlenen toplantılar aracılığıyla faaliyet göstermekte olup, toplantılara Türkiye Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan ile Katar Emiri Sayın Şeyh Temim bin Hamad Al Sani eş başkanlık etmektedir.

2015 yılında gerçekleştirilen ilk zirveden bu yana YDSK, 2024 itibarıyla 10 kez toplanmış; savunma, enerji ve bankacılık başta olmak üzere birçok farklı alanda 100’ün üzerinde ikili anlaşmanın imzalanmasına zemin hazırlamıştır. Bu siyasal mekanizmaya paralel olarak, Haziran 2015’te kritik bir savunma anlaşması da onaylanmış ve Türk Silahlı Kuvvetleri’nin Doha’daki Tarık bin Ziyad Askerî Üssü’nde konuşlanmasının önü açılmıştır. Bu gelişme, Osmanlı döneminden bu yana Türkiye’nin Körfez bölgesindeki ilk askerî varlığına işaret etmekte olup, söz konusu üssün 3.000 askere kadar ev sahipliği yapabilecek kapasiteye sahip olduğu belirtilmektedir.

2017 Katar Ablukası

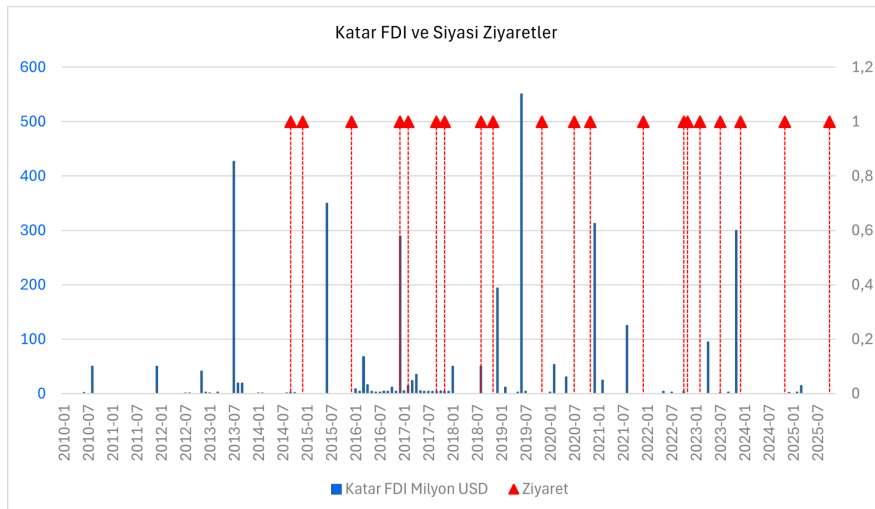
İttifakın dayanıklılığı, 2017 yılında Suudi Arabistan öncülüğündeki bir dördlünün (Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn ve Mısır) Katar'a kapsamlı bir kara, hava ve deniz ablukası uygulamasıyla patlak veren Körfez Krizi sırasında ciddi biçimde sınanmıştır. Koalisyonun talepleri arasında, Türkiye'nin Katar'daki askerî üssünün kapatılması da yer almıştır. Türkiye'nin tepkisi ise hızlı ve iki yönlü olmuştur.

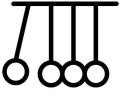
İlk olarak lojistik destek alanında harekete geçilmiştir. Ablukanın başlamasından itibaren 48 saat içinde Türkiye, Doha'ya bir "hava köprüsü" kurmuş; Türk Hava Yolları'na ait kargo uçaklarıyla temel gıda maddeleri (süt, kümes hayvanları ve süt ürünleri) Katar'a ulaştırılarak olası arz sıkıntılarının önüne geçilmiştir. Ege İhracatçı Birlikleri verilerine göre, ablukanın ilk üç ayında Türkiye'nin Katar'a ihracatı yüzde 84 oranında artış göstermiştir.

İkinci olarak askerî caydırıcılık devreye sokulmuştur. 7 Haziran 2017'de Türkiye Büyük Millet Meclisi, Katar'a asker konuşlandırılmasına ilişkin mevzuatı hızlandırılmış bir süreçle onaylamış; bu adım, Suudi Arabistan öncülüğündeki bloktan gelebilecek olası askerî tırmanmalara karşı açık bir "sert güç" güvencesi niteliği taşımıştır.

2018 Türkiye Ekonomik Kurtarma Paketi

Bu siyasal yatırımın ekonomik getirileri, Türkiye'nin Ağustos 2018'de yaşadığı döviz krizi (Brunson Krizi) sırasında görünür hâle gelmiştir. Amerika Birleşik Devletleri ile yaşanan diplomatik gerilimin ardından Türk lirasının yaklaşık yüzde 40 oranında değer kaybetmesi, uluslararası sermaye piyasalarının Türk varlıklarından hızla çekilmesine yol açmıştır. Ortaya çıkan bu boşlukta, Katar Emiri Şeyh Temim bin Hamad Al Sani 15 Ağustos 2018'de Ankara'yı ziyaret etmiş ve Türkiye'nin finansal sistemine yönelik 15 milyar ABD doları tutarında doğrudan yatırım paketi taahhüdünde bulunmuştur.

Bu paket, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) ile Katar Merkez Bankası arasında imzalanan bir swap anlaşmasını da içermiş ve Türk lirasının istikrar kazanması için kritik bir likidite desteği sağlamıştır. Reuters tarafından aktarıldığı üzere, küresel piyasalar bu adımı açık biçimde siyasal bir istikrarlaştırıcı olarak yorumlamış; bu değerlendirme, Türkiye–Katar ekseninde siyasal uyumun ekonomik sermaye akımlarını yönlendirdiği yönündeki hipotezi teyit etmiştir.

Zamansal Analiz

Veri setinden elde edilen en kritik bulgu, üst düzey siyasal ziyaretler ile fiilî finansal transferler arasında sistematik bir zaman gecikmesi bulunduğudur. Zaman Gecikmeli Çapraz Korelasyon (Time-Lagged Cross Correlation – TLCC) analizi, güçlü pozitif korelasyonun ($r > 0,65$) ziyaret anında değil, $t + 9$ ay noktasında ortaya çıktığını göstermektedir. Bu bulgu, kamuoyunda yaygın olan “anında nakit girişi” varsayımını çürütmekte ve üç aşamada işleyen yapılandırılmış bir ticari diplomasi mekanizmasına işaret etmektedir:

Aşama 1 (Ay 0–1):

Emir veya Cumhurbaşkanı’nın fiziksel ziyareti, piyasalarda bir istikrarlaştırıcı sinyal işlevi görmektedir. Örneğin, 2018 yılında Emir’in Ankara ziyareti, doğrudan özsermaye transferleri henüz gerçekleşmemiş olmasına rağmen, döviz piyasalarındaki oynaklığı derhâl azaltmıştır.

Aşama 2 (Ay 2–8):

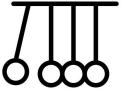
Saniyeler içinde hareket edebilen portföy yatırımlarının aksine, Katar’ın tercih ettiği stratejik satın almalar kapsamlı bir durum tespiti (due diligence), varlık değerlemesi ve Rekabet Kurumu gibi düzenleyici otoritelerden onay süreçlerini gerektirmektedir. Bu “kurumsal sürtünme”, kaçınılmaz bir bürokratik gecikme yaratmaktadır.

Aşama 3 (Ay 9):

Fiilî fon transferleri, ilk zirveden yaklaşık üç çeyrek sonra Ödemeler Dengesi istatistiklerinde görünür hâle gelmekte ve Şekil 1’de gözlemlenen “gecikmeli sıçramayı” oluşturmaktadır.

Vaka Çalışması Doğrulaması: 2018 Yapısal Kırılması

2018 Brunson Krizi, bu çalışmada önerilen zaman gecikmesi modelinin en güçlü ampirik doğrulamasını sunmaktadır. Ağustos 2018’de Türk lirasının ABD doları karşısında yaklaşık yüzde 40 oranında değer kaybetmesi, Batılı sermayenin Türkiye’den hızla çıkışını tetiklemiştir. 15 Ağustos 2018’de Katar Emiri Şeyh Temim bin Hamad Al Sani’nin Ankara’yı ziyaret ederek Türkiye ekonomisine yönelik 15 milyar ABD dolarlık doğrudan yatırım paketi taahhüdünde bulunması bu bağlamda kritik bir dönüm noktasıdır.

Her ne kadar swap anlaşmaları Merkez Bankası'na kısa vadeli bir likidite desteği sağlamış olsa da, veriler taahhüt edilen doğrudan yabancı yatırımların Ağustos 2018'de ani bir artış göstermediğini ortaya koymaktadır. Aksine, TCMB verileri sermaye girişlerinde 2019'un ikinci çeyreğinden itibaren başlayan kalıcı bir artışa işaret etmekte; bu zamanlama, dokuz aylık gecikme hipoteziyle birebir örtüşmektedir. Bu durum, siyasi iradenin sermaye akımlarını tetikleyen bağımsız değişken olarak işlev gördüğünü; ancak bu akımların fiilî zamanlamasının kurumsal prosedürler tarafından belirlendiğini teyit etmektedir.

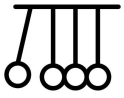
Sonuç

Bu araştırma, Türkiye-Katar ilişkilerinin politik ekonomisini analiz ederek, söz konusu ikili ortaklığın uluslararası finansal sistem içinde yapısal bir anomali olarak işlediğini ortaya koymaktadır. 2010–2025 döneminde gerçekleşen 23 üst düzey diplomatik zirve ile Doğrudan Yabancı Yatırım (DYY) verilerinin ilişkilendirilmesi, sermayenin siyasi istikrarsızlıktan kaçtığı yönündeki ortodoks iktisadi varsayımı sorgulamaktadır. Ampirik bulgular, Katar sermayesinin karşı-döngüsel (countercyclical) bir davranış sergilediğini; jeopolitik baskıların arttığı ve Batılı sermayenin Türkiye'den çekildiği dönemlerde Türk piyasasına girdiğini teyit etmektedir.

Bu ilişkinin açıklanmasında ortaya konan “dokuz aylık bürokratik gecikme”, yeni bir kuramsal bakış açısı sunmaktadır. Veriler, sermaye akımını tetikleyen bağımsız değişkenin siyasi irade olduğunu; ancak bu iradenin Ödemeler Dengesi istatistiklerine yansımalarının yaklaşık üç çeyrek sürdüğünü göstermektedir. 2018 Brunson Krizi bu mekanizmanın en net kanıtını sunmaktadır: Ağustos 2018'de verilen siyasi yatırım taahhüdü, fiilî sermaye girişlerine ancak 2019'un ikinci çeyreğinde dönüşmüştür.

Politika Çıkarımları

Bu otoriter diplomasi modeli, likidite krizleri sırasında Türkiye'ye hayati bir finansal güvenlik ağı sağlamış olsa da, kurumsal süreklilikten ziyade bireysel liderliğe dayalı bir bağımlılık yaratmaktadır. Yatırımların stratejik nitelikteki mevcut (brownfield) varlıklarda yoğunlaşması, Katar'ın Türkiye'yi yalnızca bir pazar olarak değil, aynı zamanda jeopolitik bir dayanak noktası olarak gördüğünü düşündürmektedir. Bununla birlikte, bu modelin sürdürülebilirliği kırılgandır. Sermaye akımlarının büyük ölçüde siyasi sinyalleşmeye bağlı olması, Ankara ile Doha arasında yaşanabilecek herhangi bir diplomatik ayrışmanın yatırımlarda ani bir “sudden stop” etkisi yaratabileceğini göstermektedir. Bu nedenle Türkiye'nin söz konusu taktik sermaye girişlerini uzun vadeli ekonomik büyümeye dönüştürebilmesi için, ilişkinin liderden lidere dayalı bir anlaşma olmaktan çıkarak daha çeşitlendirilmiş, özel sektör öncülüğünde bir ortaklığa evrilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

Al Jazeera. "Turkey Dismisses Demand to Close Qatar Military Base." *Al Jazeera*, 23 June 2017,

www.aljazeera.com/news/2017/6/23/turkey-dismisses-demand-to-close-qatar-military-base.

Anadolu Agency. "Turkey Ratifies Military Cooperation Agreement with Qatar." *Anadolu Agency*, 8 June 2015,

www.aa.com.tr/en/turkey/turkey-ratifies-military-cooperation-agreement-with-qatar/38843.

Aras, Bülent, and Pinar Akpınar. "Turkish Foreign Policy and the Qatar Crisis." *Istanbul Policy Center*, Aug. 2017.

BBC News. "Turkey Accuses US of 'Stab in the Back' as Currency Woes Persist." *BBC News*, 13 Aug. 2018,

www.bbc.com/news/business-45167030.

Central Bank of the Republic of Turkey (CBRT). *Balance of Payments Statistics*. Electronic Data Delivery System (EVDS), accessed 27 Jan. 2026, evds2.tcmb.gov.tr.

Central Bank of the Republic of Turkey (CBRT). *Direct Investment by Non-Residents in Turkey (By Country)*.

Electronic Data Delivery System (EVDS), accessed 27 Jan. 2026, evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/serieMarket/collapse_36/5981/DataGroup/turkish/bie_ydydyul/.

Directorate of Communications, Presidency of the Republic of Türkiye. "Eight Agreements Signed between Türkiye and Qatar."

15 Nov. 2024,

www.iletisim.gov.tr/english/haberler/detay/eight-agreements-signed-between-turkiye-and-qatar.

Dunning, John H. "Toward an Eclectic Theory of International Production: Some Empirical Tests."

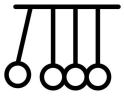
Journal of International Business Studies, vol. 11, no. 1, 1980, pp. 9–31.

Financial Times. "Qatar Pledges \$15bn Investment in Turkey." *Financial Times*, 15 Aug. 2018,

www.ft.com/content/1f5dc9f8-fe57-3e2a-b5bc-0fabf17860b5.

Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Türkiye. "Türkiye–Qatar Relations."

accessed 27 Jan. 2026, www.mfa.gov.tr/turkiye-qatar-relations.en.mfa.

Naray, Olivier. "Commercial Diplomacy: A Conceptual Overview." *Conference on International Trade*, vol. 7, no. 2, 2011.

North, Douglass C. *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge University Press, 1990.

Reuters. "Qatar's Emir Pledges \$15 Billion Direct Investment in Turkey: Erdogan's Office." *Reuters*, 15 Aug. 2018, www.reuters.com/article/business/qatars-emir-pledges-15-billion-direct-investment-in-turkey-erdogans-office-idUSKBN1L01MW/.

Reuters. "Turkish Parliament Approves Bill to Deploy Troops in Qatar." *Reuters*, 7 June 2017, www.reuters.com/article/world/turkish-parliament-approves-bill-to-deploy-troops-in-qatar-idUSKBN18Z0FV/.

Spence, Michael. "Job Market Signaling." *The Quarterly Journal of Economics*, vol. 87, no. 3, 1973, pp. 355–374.

T24. "Başbakan'ın Başdanışmanı 'Değerli Yalnızlık'ı Açıkladı." *T24*, 24 Aug. 2013, www.t24.com.tr/haber/basbakanin-basdanismani-degerli-yalnizliki-acikladi-ynliz-degiliz-a-ma,237875.

The Peninsula Qatar. "Turkey's Export Volume to Qatar Jumps 84%." *The Peninsula Qatar*, 7 Sept. 2017, thepeninsulaqatar.com/article/07/09/2017/Turkey-export-volume-to-Qatar-jumps-84.

Ulrichsen, Kristian Coates. *Qatar and the Gulf Crisis*. Hurst & Co, 2020.